

Štěpán

Text: Jan Moravec

Ostravsko je regionem (pro někoho možná překvapivě) bohatým na rybníky. Nedosti na tom, na přírodně velmi zajímavé rybníky. Stačí si uvědomit, že hluboko do území Ostravy je vklíněna chráněná krajinná oblast Poodří. Rybníky se však rozkládají i na opačném konci města. O jednom z nich - Heřmanickém - jsme již na těchto stránkách psali (Naše příroda 2015/2). A k dalšímu vás zveme dnes.

▲
Celkový pohled
na rybník Štěpán.
Foto Jan Moravec

R ybník Štěpán leží na severní hranici Ostravy, stejnojmenná přírodní rezervace dokonce malou částí na území moravskoslezské metropole zasahuje. Najdeme

ho na pravém břehu řeky Opavy ne daleko před jejím soutokem s Odrou, 2 km jihovýchodně od vsi Děhylov.

Na mapách z 19. století vidíme rybník daleko větší, než dnes. Respektive rybníky dva, oddělené pouze hrází. Na některých mapách jsou jako Štěpán označovány oba společně, na některých jen jeden z nich, ale to není důležité. Podstatné je, že dohromady zabíraly plochu téměř 80 ha. Prvním vážným zásahem byla v polovině 19. stol. stavba železniční trati z Ostravy (Svinova) do Opavy, která západní část rybníků odřízla. Dnes se za tratí nacházejí vlhké pcháčové louky zvané Žabinec (v katastru nemovitostí

SPOLEČNOST NET4GAS

je spolehlivým a bezpečným provozovatelem přepravní soustavy pro zemní plyn v České republice a rozvíjí odpovědnou politiku ochrany životního prostředí s ohledem na současné a budoucí generace. Od toho se odvíjí nejen její odpovědné podnikání, ale také dlouhodobá strategie firemní filantropie realizovaná v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě. Je dlouholetým generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody, se kterým se podílí na zpřístupnění přírodně cenných lokalit veřejnosti, a také celostátních přírodovědných soutěží Zlatý list a Ekologická olympiáda, které pořádá Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP. Více informací o programu a zpřístupněných lokalitách najdete na www.blizpriode.cz.

stále vedené jako vodní plocha!). A někdy později došlo ke zrušení severního rybníka. Rybník, který zůstal, má katastrálně 28,5 ha, ale ani to již není pravda, neboť se v důsledku změny vodního režimu a hospodaření na rybníku i v okolí postupně zazemňuje a zarůstá rákosinami; otevřená vodní plocha je dnes tak na polovině této výměry. Přesto – a nebo možná právě proto – zde můžeme najít řadu vzácných a zajímavých druhů rostlin i živočichů.

Přírodní rezervace Štěpán byla vyhlášena roku 1994 a o část na území Ostravy rozšířena o rok později; dnes má výměru něco málo přes 45 ha. Kromě vlastního rybníka a již zmiňovaných podmáčených luk za železniční tratí zahrnuje i tůň zvanou Bezedný pod rybníční hrází a okolní olšiny. S tím, co zde roste a žije, a trochu také se širšími souvislostmi, vás seznámí naučná stezka. Vybudovaná byla základní organizací Českého svazu ochránců přírody Onyx v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě v roce 2009, a jelikož již značně podlehla zubu času a rukám vandalů, byla v loňském roce díky stejnému finančnímu zdroji kompletně obnovena (přičemž se trochu změnila grafika i obsah některých informačních tabulí). Zastavení je deset. Dvě jsou dnes věnována obecnější problematice (ochrana přírody v Ostravě a okolí; člověk, krajina a ochrana přírody), jedna základním informacím o přírodní rezervaci a na zbývajících najdeme vždy po osmi druzích typických pro Štěpána a jeho okolí – druhy žijící v kulturní krajině, květiny, stromy, bezobratlé, obojživelníky a dvakrát ptáky. Většinu zastavení stezky najdeme podél modře značené turistické trasy (a cyklotrasy), vedoucí po hrázi rybníka, pár jich je

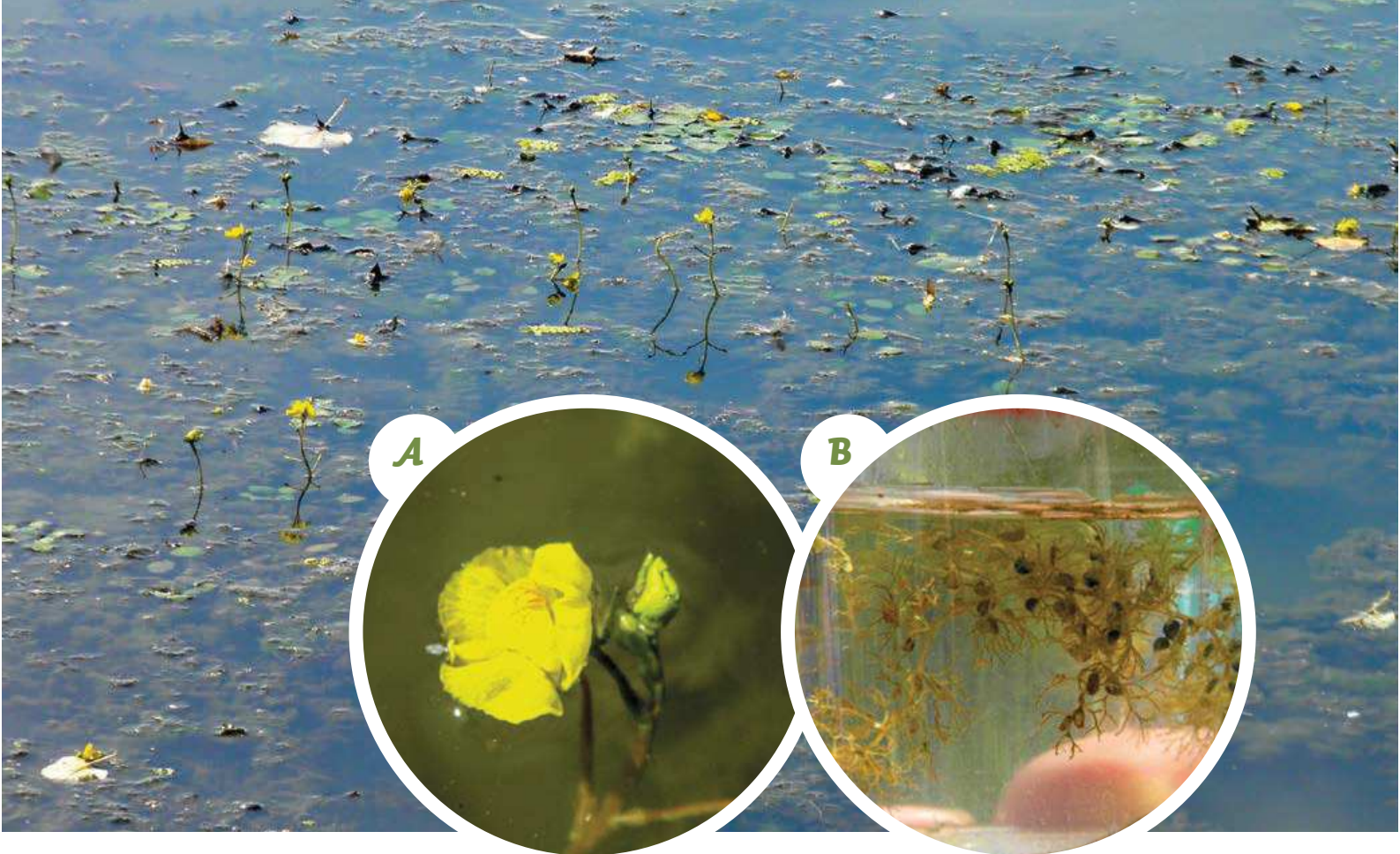

▲ Kriticky ohrožená kotvice plovoucí. Foto Jan Moravec ▼

▼ Vodní kapradina nepukalka vzplývající se u nás vyskytuje přirozeně právě jen tady na Ostravsku. Foto Jan Moravec

Hmyzožravá bublinatka jižní. V detailu B jsou dobře vidět měchýřky, kterými lapá zooplankton.

Foto Jan Moravec

však „schováno“ i při neznačené pěšince na jihovýchodním břehu rybníka a na severní hrázi.

Asi největší pozoruhodností přírodní rezervace jsou vodní rostliny. Dvě z těch nejvzácnějších lze spatřit na první pohled. Jednou z nich je kotvice plovoucí. Právě jí patří výrazné růžice téměř kosočtverečných zubatých listů, plující po hladině. Pod nimi jsou ukryty až dvoumetrové silné lodyhy. Plodem jsou dřevnaté černé oříšky se čtyřmi ostrými výrůstky, připomínající svým tvarem kotvu (to ony daly rostlině jméno). I ty lze u břehu rybníka často v hojné míře nalézt. Dříve se používaly jako potravina, údajně i jako krmivo pro prasata. U nás jde dnes o kriticky ohroženou rostlinu (byť právě v tomto regionu relativně hojnou), v některých oblastech světa je však považována za nebezpečný invazivní druh.

Druhou vzácností je vodní kapradina nepukalka vzplývající. Ano, ty jakoby zpeřené lístky na hladině, co na první pohled vypadají, jako by tam opadal akát, jsou skutečně kapradinou. Jediná oblast, kde má nepukalka v České republice přirozený výskyt, je právě Ostravsko.

Spolu s nimi zde roste sice poměrně běžná (v červeném seznamu zařazena jen v kategorii vzácnější, vyžadující pozornost), avšak o to zajímavější masožravá bublinatka jižní. Po větší část roku se jí nevíšnete, neboť její tenké lodyhy s nitovitými listy jsou ponořené pod hladinou. Přijdete-li však koncem léta, nepřehlédnete nad hladinou vyčnívající desítky žlutých kvítků, připomínajících tlamičky. Zooplankton lapá bublinatka do drobných, přeměnou listů vzniklých měchýřků, v nichž je podtlak, a tak do sebe kořist pohybuje se neopatrně kolem vcucnou. Mimochodem, české jméno „jižní“ je tak trochu omyl; ke

svému druhovému vědeckému jménu „australis“ přišla proto, že prvně byla popsána v Austrálii, správněji by tedy mělo být „australská“.

Tím však výčet zdejších vodních rostlin zdaleka nekončí. Vodanka žabí, řečanka přímořská, žabník trávolistý, několik druhů rdestů a lakušníků, okřehek trojbrázdý, stulík žlutý... Celkem pěkná sbírka na jeden nevelký rybník a jednu malou tůň!

Štěpán je však významný i z hlediska ornitologického. Je odtud uváděno 160 druhů ptáků, z toho 86 hnízdících. Z těch nejvzácnějších tu pravděpodobně hnízdí bukač velký, bukáček malý, čírka modrá či chřástal malý. Doloženo je hnízdění mimo jiné potápky černokrké, potápky malé a potápky roháče, kopřivky obecné nebo chřástala vodního. Na tahu sem zalétá například rybák černý, vodouš rudonohý, lžičák pestrý...

Mohli bychom pokračovat dál. Povídáním o piskoři pruhovaném, který

*Kopřivka obecná – jeden ze vzácnějších ptačích obyvatel rybníka, který zde i hnízdí.
Foto Martina Kišelová*

je dalším z důvodů ochrany této lokality, o obojživelnících, vážkách či měkkýších. Není však cílem tohoto článku podat kompletní výčet toho, co na Štěpánu roste a žije. Cílem je ukázat jedno velmi zajímavé místo, které stojí za zastavení.

Návštěvu Štěpána můžete spojit s další lokalitou Blíž přírodě – Kozmickými loukami, které byly popisovány v Naší přírodě 2016/2. Jsou vzdálené 7 km proti proudu Opavy. ■

*Zátiší ze Štěpána – labutě mezi bublinatkami.
Foto Jan Moravec*

